

บทที่ ๖

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ข้ามเป็ง: แม่แบบในการสร้างสรรค์ระบำพื้นบ้านภาคใต้ตอนล่าง
มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของการแสดงข้ามเป็งจากอดีตถึงปัจจุบัน ศึกษาวิเคราะห์
รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงข้ามเป็งเพื่อการอนุรักษ์และการส่งเสริม
ศึกษาคุณค่าและบริบททางสังคมของการแสดงข้ามเป็ง และศึกษาหลักการนำทำทางของข้ามเป็ง
ที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ระบำพื้นบ้านภาคใต้ตอนล่าง

ในการศึกษาวิจัยข้ามเป็ง: แม่แบบในการสร้างสรรค์ระบำพื้นบ้านภาคใต้ตอนล่าง
เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ขอบเขตของการวิจัยมุ่งศึกษาพัฒนาการขนบนิยมการแสดงข้ามเป็ง
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ –
ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์
และการฝึกปฏิบัติทำรำ แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร
โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.เก็บรวบรวมข้อมูล

๑.๑ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เพื่อศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมา รูปแบบ
องค์ประกอบการแสดงรวมถึงพัฒนาการของขนบนิยมของการแสดงข้ามเป็ง จากเอกสารต่างๆ
ดังนี้

- ชีวิต วัฒนธรรม ธรรมชาติ โดย สถาบันพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แห่งชาติ “ศึกษา
เกี่ยวกับชุมชน ภูมิทัศน์ และวัฒนธรรมในภาคใต้”

- บันทึกรประเพณีไทยภาคใต้ โดย สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร “ศึกษาเกี่ยวกับ
ประเพณีในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส”

- บุญงาปัตตานี คติชนไทยมุสลิมชายแดนใต้ โดย ประพนธ์ เรืองณรงค์ “ศึกษา
เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะการแสดงของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดน
ภาคใต้”

- ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ โดย ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ “ศึกษาเกี่ยวกับภูมิศาสตร์
สถานที่ตั้ง วัฒนธรรมประเพณีในภาคใต้”

- รายงานวิจัยเรื่องวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และ
นราธิวาส) โดย ประสิทธิ์ รัตนมณี และคณะ “ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดน
ภาคใต้”

- ดนตรี-นาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้ โดย กิตติชัย รัตนพันธ์ “ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบการแสดงซำเป็ง”

- ศึกษาข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง ระบายพื้นบ้านปัตตานี โดย ทศนียาวิศพันธ์ ในรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ระบายพื้นบ้านภาคใต้ตอนล่าง ฯลฯ

๒. สัมภาษณ์

๒.๑ สัมภาษณ์ศิลปินและผู้เชี่ยวชาญทางการแสดงซำเป็ง

๒.๑.๑ ครูอรุณีย์ วงษ์เจริญ ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนนราสิกขาลัย อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ผู้จัดทำซำเป็งเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และปัจจุบันได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าคณะซำเป็ง ของจังหวัดนราธิวาส

๒.๑.๒ อาจารย์เสาวณีย์ บางโรย อายุ ๓๙ ปี ผู้ที่มีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ระบายพื้นบ้านภาคใต้ตอนล่าง อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

๒.๑.๓ นายวิษณุ เลิศบุรุษ นักวิชาการอุดมศึกษา ฝ่ายวิจัย พัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

๒.๑.๔ ตัวแทนผู้ชมการแสดงซำเป็ง ฯลฯ

๓. ฝึกปฏิบัติกระบวนการดำเนินการแสดงซำเป็งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย พูลพิพัฒน์ เป็นต้น

๔. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในด้านประวัติ รูปแบบองค์ประกอบการแสดงรวมถึงพัฒนาการของขนบนิยมของการแสดงซำเป็ง

๕. เรียบเรียงข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

๖. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าการแสดงซำเป็งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนล่างนั้น เกิดขึ้นที่จังหวัดนราธิวาสเป็นที่แรก เนื่องจากจังหวัดนราธิวาสมีเขตแดนติดกับประเทศมาเลเซีย จึงได้รับอิทธิพลมาจากการแสดงของมาเลเซีย ในประเทศมาเลเซียเรียกว่า “ซาปิน” ซึ่งการแสดงของประเทศมาเลเซียจะแตกต่างจากของประเทศไทย คือ มีลีลาแตกต่างกัน การแสดงของประเทศมาเลเซียใช้การเตะเท้า ของประเทศไทยใช้การเตะเท้า และลีลาการแสดงของประเทศไทยนั้นม่นวลกว่า แต่มีจังหวะการเต้นเท่ากัน เมื่อการแสดงซำเป็งเป็นที่รู้จักแพร่หลายในจังหวัดนราธิวาส จึงทำให้ส่งต่อมาถึงอีกสองจังหวัดคือ จังหวัดปัตตานีและจังหวัดยะลา

จากการศึกษาพบว่า พัฒนาการของการแสดงซั่มเป้งปัจจุบันการเต้นซั่มเป้งได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ในปัจจุบันท่าเต้นมีลักษณะการย่อตัวเตะเท้า แต่เดิมคือการย่อตัวเตะเท้า แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นเตะเท้าแทน ส่วนเพลงที่ใช้ในการแสดงนั้นจากที่ใช้เพลงช้าในการแสดงก็พัฒนามาใช้เพลงที่มีจังหวะเร็วขึ้น เมื่อใช้เพลงที่มีจังหวะเร็วขึ้น ในการแสดงก็ได้มีการพัฒนาเรื่องของท่าทางในการแสดง โดยปรับท่าทางของดอกให้เข้ากับเพลง และในปัจจุบันยังมีการปรับท่าทางให้เข้ากับผู้ชมในท้องถิ่นให้ดูแล้วสนุกสนาน เพื่อไม่ให้ผู้ชมเบื่อหน่ายในการแสดง และในการแสดงซั่มเป้งของแต่ละในจังหวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น มีข้อแตกต่างของท่าทางในการแสดงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ลักษณะที่แตกต่างคือ ท่าทางของมือ เช่น ท่าทางของมือจังหวัดปัตตานีม้วนออก ของจังหวัดนราธิวาสจะเป็นลักษณะม้วนเข้า ส่วนท่าทางของเท้าเป็นแบบเดียวกัน

รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงซั่มเป้ง คือ มีรูปแบบลักษณะการแสดงที่มีแบบแผน และมีขั้นตอนในการเต้น ผู้เต้นจะต้องมีสมาธิในการเต้นตลอดเวลา เนื่องจากในการเต้นต้องเต้นกันเป็นกลุ่ม หากผู้เต้นผู้หนึ่งผู้ใดเกิดผิดพลาด ขบวนการหรือขั้นตอนการแสดงก็จะผิดพลาดทั้งกลุ่ม ซึ่งมีองค์ประกอบในการแสดง คือ นักแสดง นักดนตรี เครื่องดนตรี แต่ในปัจจุบันไม่จำเป็นต้องมีนักดนตรีและเครื่องดนตรีก็ได้ เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาท มีการบันทึกเป็นเทปเสียงไว้ใช้ในการแสดง การแต่งกาย การแสดงซั่มเป้งยังคงยึดแบบแผนการแต่งกายมาจากวิถีชีวิตของคนไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ผู้ชายสวมเสื้อติอโละบือลาอ กางเกงขายาวทรงหลวม สวมทับด้วยผ้าซาเลנדง สวมหมวกชะตางัน และมีผ้าคาดเอว ผู้หญิงสวมเสื้อ บานง ผ้าถุง สไบ สร้อยคอ ต่างหู กำไลข้อมือ เก้าอี้แบบมวยได้ และมีดอกไม้ประดับศีรษะ

คุณค่าและบริบททางสังคมของการแสดงซั่มเป้ง การเต้นซั่มเป้งนิยมแสดงในงานต้อนรับแขกสำคัญๆของท้องถิ่นหรือเต้นโชว์ในงานรื่นเริงเพราะถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สวยงามประจำท้องถิ่นชุดการแสดงหนึ่ง นอกจากเพื่อความบันเทิงแล้ว ในอดีตข้าราชการยังใช้การแสดงซั่มเป้งเพื่อเป็นการออกกำลังกายอีกด้วย และการแสดงซั่มเป้งยังมีอิทธิพลต่อบริบททางสังคม คือ สามารถสร้างความสามัคคีให้เกิดในบุคคลในท้องถิ่น และยังเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีเนื่องจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายในเรื่องของศาสนา วัฒนธรรม แต่การแสดงสามารถทำให้ละลายความหลากหลายได้ เพราะไม่ต้องการแบ่งแยกศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีในสังคม รวมถึงบริบททางวัฒนธรรม ซึ่งในการแสดงซั่มเป้งได้มีการนำเอาศิลปะการแต่งกายของคนพื้นเมืองมาใช้ในการแสดงเพื่อเป็นการนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และยังคงยึดหลักคำสอนของศาสนาที่ในการแสดงจะไม่มีการแตะเนื้อต้องตัวกันระหว่างชายหญิง

หลักการนำท่าทางของซั่มเป้งที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ระดับบ้านภาคใต้ตอนล่างใช้ลักษณะเด่นของการใช้เท้าในกระบวนการเต้นซั่มเป้งมาใช้เป็นโครงสร้างท่ารำหลัก แล้วนำมา

ผสมผสานกับการใช้มือของนาฏยศิลป์ไทยเพื่อให้ผลงานการสร้างสรรค์มีรูปแบบใหม่
จากการเต้นซำเบ็งแบบดั้งเดิมเน้นการใช้เท้าในการเคลื่อนไหว

ปัจจุบันการแสดงซำเบ็งยังขาดการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน
มีคณะที่นำซำเบ็งมาแสดงน้อยมาก และการแสดงก็หาชมได้ยาก แสดงให้เห็นว่าการแสดง
ที่สวยงามและมีเอกลักษณ์ความเป็นพื้นเมืองภาคใต้กำลังจะสูญหายไป
หากยังไม่ได้รับการสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับครูนาฏยศิลป์

๑. ครูนาฏยศิลป์ควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซำเบ็ง อย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อสร้าง
ความรู้ความเข้าใจ ก่อนทำการสอน อันจะนำไปสู่การถ่ายทอดการแสดงซำเบ็งอย่างมี
ประสิทธิภาพ

๒. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับ การแสดงซำเบ็งในแต่ละจังหวัด โดยเฉพาะสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ เพื่อนำผลวิจัยมาใช้ประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนในแต่ละพื้นที่อย่าง
เหมาะสม

๓. ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูนาฏยศิลป์ วิทยากรท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องใน
การสืบทอดการแสดงซำเบ็ง จนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและบูรณาการได้

ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิชาการทางด้านนาฏยศิลป์

๑. นักวิชาการทางด้านนาฏยศิลป์พื้นบ้านควรมีการประชุม ปรึกษาหารือสัมมนาวางแผน
กับครูนาฏยศิลป์และวิทยากรท้องถิ่นเป็นระยะ และมีความต่อเนื่องตลอดทั้งปี เพื่อกำหนด
แนวทางในการสอนและสืบทอดการแสดงซำเบ็งให้มีประสิทธิภาพ

๒. นักวิชาการทางด้านนาฏยศิลป์พื้นบ้านร่วมมือกับหน่วยงานของราชการ เอกชน และครู
นาฏยศิลป์ในการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลในการทำหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความเหมาะสม
สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ศึกษาค้นคว้านาฏยศิลป์พื้นเมืองภาคใต้

๑. ผู้ที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับกับนาฏยศิลป์พื้นเมืองภาคใต้ ควรศึกษาเกี่ยวกับการแสดง
ซำเบ็งในลึกซึ้ง เพราะการแสดงซำเบ็งถือว่าเป็นแม่แบบในการแสดงและสร้างสรรค์นาฏยศิลป์
พื้นเมืองภาคใต้ เพราะหากผู้ที่สนใจมีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการแสดงซำเบ็งจนเชี่ยวชาญ

สามารถศึกษา ต่อทำร่ำ และสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นเมืองภาคใต้ได้ง่ายยิ่งขึ้น เพราะมีพื้นฐานของการแสดงซั่มเป็งมาก่อน

ข้อเสนอแนะในการจัดการแสดงซั่มเป็ง

๑. ให้นำการแสดงซั่มเป็งมาใช้ในการออกกกำลังกาย เพราะการแสดงซั่มเป็งมีการเคลื่อนไหวของเท้าที่เหมาะสมสำหรับการออกกกำลังกาย

๒. ปรับท่าทางในการแสดงให้ง่ายขึ้นสำหรับการต่อทำร่ำให้กับเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษา เน้นท่าที่สามารถจดจำได้ง่าย ใช้เพลงที่มีทำนองสนุกสนานเร้าใจ และเลือกใช้เพลงที่เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน

๓. เพิ่มลูกเล่นในการเคลื่อนไหวของเท้า ให้มีลีลาท่าทางที่น่าสนใจกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นการเพิ่มจุดเด่นของการแสดงซั่มเป็ง